

NÁZEV ŠKOLY:	GYMNÁZIUM JOSEFA JUNGMANNA LITOMĚŘICE, Svojsíkova 1, příspěvková organizace
ČÍSLO PROJEKTU:	CZ.1.07/1.5.00/34.1082
NÁZEV MATERIÁLU:	VY_32_INOVACE_4B_12_Pragmatismus
TÉMA SADY:	Filozofie, religionistika, náboženství
ROČNÍK:	4. ročník, oktáva
DATUM VZNIKU:	Červen 2013
AUTOŘI:	Luboš Nergl, Andrea Skokanová

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pragmatismus

Anotace:

Výukový materiál je určen pro předmět základy společenských věd ve 4. ročníku.

Materiál obsahuje texty z učebnic určených převážně pro výuku na vysokých školách, jen výjimečně obsahuje jiné texty. Texty nemohou nahradit soustavný výklad dané problematiky, jejich funkce je motivační k dalšímu studiu zejména uvedených titulů. Zároveň je úloha textů inspirativní k frontálním diskusím a skupinovým debatám. Výše zmíněné inspiraci slouží otázky a úkoly.

Žáci si mohou texty vytisknout, stáhnout do mobilu či tabletu, mohou si je převést do otevřeného formátu, opatřit poznámkami, napsat odpovědi. Rovněž během vyučovací hodiny lze texty promítnout dataprojektorem na plátno.

Časová náročnost: 2 vyučovací hodiny týdně (dvouhodinový seminář).

Přístup k internetu není bezpodmínečně nutný, jen některé úkoly odkazují na elektronické zdroje.

William James: Pragmatismus

Metafyzika se obvykle ubírala velmi primitivní cestou. Lidé vždycky lpěli na nezákonné magii a všichni víme, jak velikou roli hrála vždy magie slova. Šalamoun znal jména všech duchů, a proto je držel ve své moci. Primitivní mysl se vesmír také jevil jako nějaká záhada, k níž musí hledat klíč v nějakém osvětlujícím nebo sílu dávajícím jménu či slovu. Toto jméno značí princip vesmíru a znát je znamená ovládat jej. „Bůh“, „Hmota“, „Rozum“, „Absolutno“, to jsou taková slova, která vše vyřeší. Máte-li je, můžete si odpočinout, jste u konce své metafyzické cesty.

Shoduje se například s nominalismem v tom, že se vždy uchyluje k jednotlivinám; s utilitarismem v tom, že zdůrazňuje praktickou stránku; s pozitivismem v odmítání slovního řešení, pohrdání neužitečnými otázkami a metafyzickými abstrakcemi...

Richard H. Popkin, Avrum Stroll: Filozofie pro každého

Pragmatismus a věda

Pragmatisté tvrdí, že toto kritérium hodnocení pravdivosti teorií je v zásadě vědeckým kritériem. Ověřuje-li vědec teorii, navrhuje experiment, kterým zjišťuje, zda se teorie za specifických podmínek osvědčí. Například při ověřování Salkovy vakcíny proti dětské obrně bylo použito metody umožňující zjistit, zda vakcína působí jako prevence proti této chorobě. Úspěch experimentu byl základem pro tvrzení, že teorie je pravdivá.

Pravda není tedy ničím statickým a neměnným, ale spíše vzrůstá a vyvíjí se v čase. V různých obdobích dějin lidstva mohou určité teorie a ideje vyhovovat řešení daných problémů. Avšak s další zkušeností a s jinými obtížemi se to, co je pravdivé, vyvíjí, aby se bylo možné vyrovnat s novými podmínkami. Patrně proto nikdy nebude tento proces završen. Neustále se budou, stejně jako dříve, průběžně vyvíjet nové myšlenky, které budou s to vyrovnat se s novými situacemi. Snahy lidských bytostí zvládnout problémy světa povedou k nekončícímu zkoumání, které vyústí opět v novějších teoriích, jež se budou znovu stávat pravdivými nebo nepravdivými či pravdivějšími nebo nepravdivějšími. V každém stadiu nekonečného vývoje bude to, co nazýváme pravdou, vždy tím, co nám umožňuje úspěšně řešit problémy doby.

Instrumentalismus

Ve dvacátém století převládala forma pragmatismu, nazývaná někdy instrumentalismem, kterou vytvořil John Dewey. Dewey, až donedávna patrně nejvlivnější americký myslitel, vypracoval teorii poznání založenou na biologické a psychologické roli, kterou hraje poznávací proces v lidském životě, a pak se pokusil využít tuto koncepci jako vodítko pro uplatňování intelektuálních aktivit při řešení současných sociálních problémů.

Na základě této Deweyho teorie se rozvinulo pokrokové výchovné hnutí. Místo aby se dítě vzdělávalo v různých naučných oborech, mělo být vychovááno

pomocí konfrontace s různými situacemi, v nichž se musí využívat metod pro překonávání naléhavých problémů. Dítě by se tak naučilo úspěšnému „přizpůsobování“ svému prostředí a rozvíjení různých znalostí, které by mu napomáhaly řešit závažnější problémy sociálního světa, v němž bude muset žít.

William James: Pragmatismus

Pragmatická metoda je metoda vhodná k vyřešení metafyzických sporů, které by jinak zůstaly nevyřešeny, respektive vedly by se nekonečně dál. Je svět jednotný či není, je determinován či svobodný, hmotné či duchovní podstaty? To jsou pojmy, z nichž každý může, ale nemusí platit. A spory a disputace tu mohou být nekonečné. Pragmatická metoda v takových případech spočívá v tom, že se snažíme každý pojem vyložit podle toho, jaké u něho můžeme vysledovat praktické důsledky. Jaký praktický rozdíl by vznikl pro každého, kdyby tento pojem byl spíše pravdivý než onen pojem. Nelze-li zjistit žádný praktický rozdíl, pak obě alternativy znamenají prakticky totéž a jakýkoliv spor je zbytečný. Kdykoli jde o vážnou diskusi, musíme být schopni ukázat praktický rozdíl, který musí vyplývat z toho, že jedna nebo druhá strana má pravdu...

OTÁZKY A ÚKOLY

1. V prvním textu hovoří James o *metafyzice*. Vysvětlete, co si pod tímto *metafyzika* představujete. Jaký je vztah pragmatismu k *metafyzice*?
2. V dalším textu se píše o *nominalismu*, *utilitarismu* a *pozitivismu*. Seřadte tyto filozofické doktríny chronologicky. Jak pojímům rozumíte?
3. Jak se dle pragmatismu ověřuje pravdivost teorií?
4. Pragmatismus má s *existencialismem* společný aspekt svobodné vůle. Pokuste se to vysvětlit.
5. Co je tzv. *instrumentalismus*?
6. John Dewey zavedl pragmatismus do amerického školství. Podiskutujte o požadavcích maturitní zkoušky z českého jazyka. Je pragmatická?
7. Najděte aspekty pragmatismu v Čapkově novele *Hordubal* (noetická trilogie) v závěrečné situaci projednávání případu před soudem.

Zdroje:

HALADA, J., GEUSS, A. *Čítanka z dějin filozofie*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1978, ISBN neuvedeno, 371 - 372

POPKIN, R. H., STROLL, A. *Filozofie pro každého*. 1. vyd. Praha: Ivp Železný, 2000, ISBN 80-240-0257-4, str. 350 – 351, 353